

“Jij bent de oudste, dus jij bent de wijste”

De invloed van je plaats in het gezin op je werk

Thuis de oudste of de jongste? Je plek in het gezin kan bepalend zijn voor je carrière. Iedere plek heeft volgens deskundigen zijn eigen kenmerken. Een oudste is verantwoordelijker dan een jongste kind, die op hun beurt weer creatiever zijn. De oudste als directeur en de jongste kunstenaar? Het verhaal van drie zussen en een enig kind.

In gezinnen zijn vaak duidelijke rolpatronen te herkennen en hoe oud je ook wordt, die blijven bestaan. Else Marie van den Eerenbeemt is docent aan de Hogeschool van Amsterdam en een bekend familietherapeut. In haar praktijk werkt ze veel met broers en zussen. “De plaats in de kinderrij is iets dat altijd zo blijft. Het heeft hele grote invloed op je. Ook al ben je inmiddels topmanager, als je weer in het gezin bent, ben je nog steeds de jongste. En zo wordt je ook behandeld, je zussen betuttelen je weer net als vroeger.”

De patronen die je in je jeugd hebt geleerd, kunnen doorspelen in je werk. Volgens Van den Eerenbeemt heeft je plaats in het gezin grote invloed op je kwaliteiten in het werk. “Ik pleit ervoor dat mensen bij sollicitaties vragen wat je plaats in de kinderrij is.”

Family resource management

Else Marie van den Eerenbeemt is van mening dat er naast *human resource management* ook aandacht voor *family resource management* zou moeten zijn. Zij geeft trainingen aan managers en hamert op het belang van je familie. Hoe je in het gezin bent opgegroeid is bepalend voor je persoonlijkheid en daarom ook voor je werk. “Onderzoek naar je familie kan heel verhelderend werken. Niet naar waar de fouten zitten, dat gebeurt al genoeg, mij gaat het juist om de positieve kant. Kijken waar je goede kanten zitten die je meeneemt uit je rol in het gezin. Het kan heel verhelderend werken voor managers om op deze manier te kijken naar waar hun sterke kanten zitten. Een jongste, oudste of middelste hebben alledrie verschillende kwaliteiten als werknemer.”

Is het nu zo dat een oudste kind eerder directeur wordt? Volgens haar theorie weet je als je een oudste kind als werknemer aanneemt, dat je een hele betrouwbare kracht hebt. Oudste kinderen hebben vaak de meeste ambities, werken hard en zijn goed in leiding geven. Op verantwoordelijke posities zitten vaak oudste kinderen. De middelste zijn echte teamwerkers, kunnen relativeren en steengoed in bemiddelen bij conflicten. Ze hebben leren onderhandelen en compromissen sluiten. Jongste kinderen zijn vaak extravert, ongecompliceerd en kunnen goed met verschillende mensen omgaan. Enig kinderen hebben het verantwoordelijkheidsgevoel van oudste kinderen en de bemiddel-techniek van middelste kinderen. Krijgen sollicitanten nu met een nieuw aannamebeleid te maken? “Als je naar iemands familie gaat kijken om te beoordelen dat iemand niet geschikt is voor een baan, dan is het gevaarlijk. Maar als de goede kanten versterkt worden, is het prachtig. Je moet natuurlijk niet alleen daarop beoordeeld worden, het is meer om aan te geven hoe belangrijk het is. Je plaats in het gezin is wel waar vanuit je je kwaliteiten hebt opgebouwd.”

Oudste als baas

Het merendeel van de Amerikaanse presidenten was thuis het oudste kind. Op verantwoordelijke posities blijken vaak oudste kinderen van een gezin te zitten omdat die zich van jongstafaan verantwoordelijk voelen. Van den Eerenbeemt legt uit: “Het unieke van

een oudste kind is dat het zijn of haar ouders tot ouders maakt. Ieder kind wil zijn ouders gelukkig maken, een eerste kind heeft dat extra en voelt zich daarnaast ook verantwoordelijk voor zijn jongere broertjes of zusjes.”

De drie zussen van Alphen de Veer voor een goed voorbeeld voor de verschillende kenmerken. (zie kader) die bij een plaats in het gezin horen. Als de zussen wordt gevraagd de oudste zus Marilies (34) te typeren, doen ze dat met begrippen als ‘zorgzaam’ en ‘verantwoordelijk’. Als Marilies zelf aan vroeger denkt, komt als eerste het zinnetje ‘Jij bent de oudste, dus jij bent de wijste’ weer boven. Toen ze zes was, verloor ze haar zusje Anne Geertje die toen bijna vier was. Hierdoor kwam er een extra druk op haar schouders. “Ik kreeg een enorme beschermingsdrang naar de jongste twee. Ik voelde me heel erg verantwoordelijk, wilde het gezin bij elkaar houden.” Het gezin heeft nog even in Australië gewoond, op alle foto’s is te zien dat Marilies, die zelf nog maar een kleuter is, Anne Karien op haar arm heeft. “Het voelde als mijn baby.” Dat gevoel is ook heel lastig los te laten nu ze volwassen is. “Ik ben er echt mee bezig geweest om dat verantwoordelijkheidsgevoel naar haar toe los te laten, dat moet best verstikkend zijn geweest.”

Dit verantwoordelijkheidsgevoel houden oudste kinderen ook op hun werk. “Op een oudste als manager, kun je bouwen. Het nadeel kan voor die persoon zijn, dat ze teveel op zich nemen en afbranden,” aldus van den Eerenbeemt. Marilies heeft twee studies gedaan en zegt veel verantwoordelijkheid te willen in haar baan, dat vindt ze prettig werken. Bij haar eerste baan als woordvoerder van het Nederlandse Ministerie van Economische Zaken in Brussel werd ze in het diepe gegooid. “Dat gaf mij een enorme stimulans om verder te gaan. Het was een zeer inhoudelijke baan die mij motiveerde.” Omdat ze nu een zoontje van drie heeft, werkt ze niet meer fulltime. Marilies heeft Eva & Company opgericht, ze organiseert workshops voor werkende moeders over de balans tussen gezin en werk. Daarnaast zit ze voor de VVD in de raadscommissie Onderwijs, Welzijn en Volksgezondheid voor de gemeente Bloemendaal. “Ik heb inmiddels wel geleerd om niet alles als mijn eigen verantwoordelijkheid te voelen. In de politiek, waar ik nu in bezig ben, wilde ik bijvoorbeeld ook twee partijen weer bij elkaar brengen. De VVD en Bloemendaal Liberaal waren voor mijn tijd uit elkaar gegroeid en ik nam het op me om ze weer bij elkaar te brengen. Nu weet ik dat ik niet alles op me kan nemen. Maar dat loslaten is heel moeilijk.”

Ze typeert zichzelf als de meest ambitieuze van de zussen en wil uiteindelijk verder in de politiek. Leiding geven spreekt haar aan, maar ze ziet zichzelf graag als ‘tweede man’. “Ik vind het heel prettig om met een heel ervaren persoon te werken waar ik veel van kan leren.”

De bemiddelaar

Een middelste kind is vaak wat vrijer gelaten dan de oudste, daar wordt iets minder op gelet. Doordat ze broers of zussen boven en onder zich hadden, zijn ze gewend verschillende leeftijdsgroepen om zich heen te hebben. Ze worden ook wel de bruggenbouwers genoemd. Van den Eerenbeemt: “Van kleins af aan komen ze in aanraking met al die verschillende belangen. Het zijn hele goede bemiddelaars tussen broers en zussen en de ouders. In je werk kun je daar veel plezier van hebben. Ze zijn uitstekend in teamverband en kunnen goed relativeren.”

Christine van Alphen de Veer (30) vond de middelste een leuke plek. “Ik pik van alles wat mee, een zus boven en onder me. Ik denk wel dat ik daarom ook een bruggenbouwer ben.” Natuurlijk zitten er ook nadelen aan het middelste zijn. “Ik had soms wel last van de jongste. Ik was wat stiller, Anne Karien was wat meer de fladderaar. Zij vond het leuk om in de belangstelling te staan en daardoor werd ik meer verlegen.” Dat is later helemaal

rechtgetrokken toen ze ieder meer hun eigen gang gingen. Anne Karien was al op jonge leeftijd goed in ballet en Christine was goed in tennis.

De andere zussen zien haar als de bemiddelaar. Ze kan heel goed luisteren en problemen oplossen voor anderen. Christine vertelt dat ze vroeger duidelijk de rol van bemiddelaar had, met een 'helikopterview' bekeek ze discussies aan tafel van een afstand om daarna in te springen en ieders standpunten samen te vatten. Ze heeft rechten gestudeerd omdat ze het leuk vindt om dingen logisch te benaderen en een bepaalde structuur aan te brengen. Ze heeft net haar tweede kind gekregen en gaat daarna weer parttime aan de slag bij het headhuntersbureau Heidrick & Struggles. "Het leuke aan dit werk vind ik kijken wat twee partijen willen en dan de 'perfect fit' maken." Ze werkt bij voorkeur in een team. Christine zou het liefst vergadervoorzitter zijn zodat ze "iedereen kan laten praten en dan orde scheppen." Haar uiteindelijke ambitie is om een bedrijf te beginnen dat jonge mensen helpt bij alle keuzes die ze moeten maken. "Met je gezond verstand mensen die zwabberen zoals mijn jongste zusje op weg helpen. Ik vind het leuk om met mensen daarover te hebben en ik ben een goede luisteraar."

De fladderaar als toegift

Het jongste kind wordt door de ouders vaak als toegift gezien, alles ligt wat losser. Zo'n kind wordt niet meer zoveel op prestaties afgerekend. "Het is meer een kwestie van alles mag, in plaats van dat het moet." Een heel belangrijk verschil volgens van den Eerenbeemt. De jongste van de drie, Anne Karien (28) vindt dat ze veel voordelen had als jongste: "Bij mij hadden ze altijd zoiets van 'Laat Kine maar gaan'. Ik mocht al mijn tijd in ballet stoppen, dat hebben mijn ouders heel erg gestimuleerd. Ik heb heel veel dromen en projecten en die mag ik ook allemaal uitvoeren. Ik ben heel erg een fladderaar. Als zussen zijn we heel erg onze eigen weg opgegaan. Ik ben altijd al heel anders geweest, maar we hebben een hele hechte band waar niemand tussen komt."

Ook opvallend aan jongste zijn, vond ze dat ze altijd alles later hoorde. "Alle ellendige dingen heeft Marilies veel meer meegemaakt, ik ben heel erg beschermd geweest. Maar ook bijvoorbeeld dat Sinterklaas niet bestond. Ik heb dar dagen verdriet van gehad terwijl zij iets hadden van 'dat wist je toch al'." Anne Karien heeft nog even een jaar geschiedenis gestudeerd, omdat ze dacht 'ik moet toch ook een baan hebben, iets worden.' Maar al snel is ze weer in de richting van ballet gegaan. Na de balletopleiding heeft ze twee jaar haar eigen balletschool in Zimbabwe gehad. Vervolgens heeft ze nog een choreografie-opleiding in Londen gedaan en vele verschillende baantjes gehad. Haar uiteindelijke doel is om met vriendinnen een eigen musical op te zetten. "Ik heb alles aangeraakt omdat ik niet precies wist wat ik er mee ging doen. Maar dat het iets met dans was dat is altijd duidelijk geweest."

Op het werk zijn jongste vaak hele makkelijke mensen om mee om te gaan, ze zijn niet zo zwaarwichtig, nemen de zaken makkelijk op. Een jongste kind is minder autoriteitsgevoelig. "Dat komt omdat het altijd broers of zussen boven zich heeft gehad, ze hebben geleerd dat ze alles kunnen zeggen. Een jongste is niet snel onder de indruk van een ouder iemand. Oudste kinderen zijn veel gevoeliger voor autoriteit omdat ze dicht bij hun ouders stonden," verklaart van den Eerenbeemt, die zelf de jongste is van een gezin van elf kinderen. Het liefst werkt Anne Karien voor oudere vrouwen. "Ik heb ook nog nooit een mannelijke baas gehad, ik heb altijd hele sterke vrouwen boven mij en dat gaat prima. Ik kan veel beter mee met ze omgaan dan oudere mannen. Dat komt denk ik wel door mijn oudere zussen."

Minder gehaaid

Hoe is het nu om zonder broers of zussen op te groeien? Psycholoog Myra Remmerswaal kwam er in een gesprek met communicatieadviseur Elly Binkhorst dat ze veel gemeenschappelijk hadden omdat ze beide als enig kind waren opgegroeid. Ze werden zich er bewust van dat ze specifieke kwaliteiten hadden door depositie van enig kind. Omdat ze merkten hoe prettig het was om die ervaringen te delen, besloten ze een themadag te organiseren voor mensen die net als zij als enig kind zijn opgegroeid. "In het werk merkte ik dat ik als enig kind moeite had met de concurrentiestrijd, dat ik onzeker was in conflictsituaties." Daarnaast hebben volgens Remmerswaal enig kinderen net als oudste kinderen een groot verantwoordelijkheidsgevoel, ze willen sterk zijn en alles zelf oplossen. Op het werk kan het een valkuil zijn, het houdt dat in dat ze teveel hooi op hun vork nemen. Met middelste kinderen hebben ze weer gemeen dat ze goed zijn in bemiddelen. Remmerswaal: "Bij een vergadering heb ik vaak dat overzichtsgevoel, ik raak zelf niet zo snel betrokken bij een partij. Ik kan dan heel helder zeggen wat mij opvalt, ik wordt ook vaak gebruikt om conflicten tussen mensen op te lossen."

Ook Marchien Michielsen (27) groeide op als enig kind. In haar jeugd had ze altijd veel neven, nichten en vriendinnetjes om zich heen, waardoor ze haar situatie nooit als heel anders heeft ervaren. Totdat ze ging studeren in Leiden en in een huis met dertien meisjes terecht kwam. Ze woonde daar samen met Christine. "Daar zag ik pas hoe leuk het was om broers en zussen te hebben. Het is toch een band die nooit kapot gaat. Als ik zag hoe hecht Christine met haar zussen was, vond ik het toch wel jammer dat ik dat niet had." Thuis was ze gewend alle aandacht te krijgen, waardoor ze ook heel veel deelde met haar ouders. "In het begin deed ik dat ook in het studentenhuus, tot een vriendinnetje tegen me zei 'je moet misschien niet echt alles vertellen, maar ook iets voor jezelf houden.' Dat had ik nooit van mijn broertjes of zusjes geleerd," vertelt Marchien lachend.

Een enig kind kent de rivaliteit tussen broers en zussen niet. Dat viel Marchien op bij haar eerste baan op een headhuntersbureau. "Ik merkte dat ik toch beschermder was opgegroeid, iets minder gehaaid was. Het is anders voor iemand die voor zichzelf moet opkomen tussen broers en zussen, die oefening van je plekje veroveren heb ik van huis uit nooit gehad. Mijn collega's stonden toch iets meer met hun beide benen op de grond. Ik was in het begin toch wel naïef en vond het een hele harde wereld. Dat zullen veel starters wel hebben op het werk. Maar ik denk dat het bij mij erger was omdat ik een enig kind ben."

Psychologen die de invloed van plaats in de kinderrij op persoonlijkheid hebben onderzocht, ontdekten dat in het algemeen bij elke plaats in de kinderrij typerende kenmerken horen. Natuurlijk zijn er veel uitzonderingen. Van invloed zijn bijvoorbeeld ook het geslacht, de leeftijd tussen opeenvolgende broers of zussen, het aantal broers en zussen. Om de verschillende rollen binnen een gezin te verklaren, haalt de Amerikaanse psycholoog Frank Sulloway de theorie van Darwin erbij. In zijn boek 'de rebel van de familie' legt hij uit dat om te overleven ieder kind zoveel mogelijk aandacht van zijn ouders wil. Elk kind probeert op zijn eigen manier deze aandacht te vragen. Kinderen verschillen van elkaar omdat e verschillende strategieën gebruiken bijhetvragen om org en aandacht van hun ouders. Als de oudste goed is in tennis, gaat een jonger kind onbewust iets anders doen om op die manier op te vallen. Daarom zie je binnen een gezin vaak zulke verschillende personen terwijl ze toch in dezelfde omgeving zijn opgegroeid. De belangrijkste conclusie van Sulloway is dat oudste kinderen ich identificeren met ouders en gezag, terwijl jongere kinderen daar juist tegen in opstand komen.

Karakteristieken van de vier groepen:

Oudste:

willen erg graag iets bereiken, perfectionisten, verantwoordelijkheidsgevoel, georganiseerd
vastberaden, houden zich aan de regels

Middelste:

flexibel, diplomatiek, vreedstichter, gul, sociaal, competitief

Jongste:

risiconemers, extravert, creatief, niet autoriteitsgevoelig, humor

Enig kind:

moeite met concurrentiestrijd, perfectionisme, onzeker in conflictsituaties, onafhankelijk

bronnen: 'The Birth Order Challenge' door Clifford Isaacson en 'The Birth Order Book' door Kevin Lehman

Wil je hier meer over weten?

Boeken:

'De rebel van de familie' van F. Sulloway, uitgeverij Prometheus

'Balans in beweging' van A. Van Heusden en E. M. van den Eerenbeemt, uitgeverij De Toorts

#17 **'de Liefdesladder' over familie en nieuwe liefdes, Archipel 2005**

Internet:

<http://www.msnbc.com/onair/nbc/today/birthorder/> Op deze site vertelt Frank Sulloway iets meer over de plaats in de kinderrij aande hand van bekende mensen.